

Per Langgård, lektari á lærda háskúlanum í Nuuk:

Rákið gongur rætta vegin

Grønlandsk mentan hefur tað gott í dag, men tað eru enn nógv fólk, sum líða undir tjóðskaparrákinum frá seinast í sjeytiárunum og áttatiárunum. Rákið var neyðugt, men tað er í dag orsök til, at ein stórir partur av unga fólkinum bara dugir at tosa grønlandskt

MAGNUS DAM

Per Langgård, sum er lektari á Íllisimatarsartík, lærda háskúlanum í Nuuk, helt hóskvöldið ein fyrilestur í Norðurlandahúsinum.

Fyrilesturinn bar heitið Rák í grønlandskari mentan í dag, og Sosialurin fekk í gjár eitt prát við Per Langgård um bæði mentan og samfelagslig viðurskipti í Grønlandi.

Per Langgård er dani, men líka síðani hann fyrri 26 árum síðani fyrstu ferð kom til Grønlands, hevur hann verið djúpt hugtakin av landinum, og seinastu umleið tjúgu árin hevur hann búið í landinum.

Upprunaliga las hann danskt, men seinni hálsaði hann um og fór at lesa eskimologi, sum er mannfrøði (antropologi) og grønlandskt mál. Hann gjørdist magistari í grønlandskum máli í 1979, sama árið sum Grønland fekk heimastýri.

Hann hevur sostatt havt møguleika til at fylgja menningini í grønlandska samfelagnum, málinum og mentanini við „øðrum“ eygum.

–Og nógv er hent hesi seinastu tjúgu árin, frá tíðini áðrenn Grønland fekk heimastýri og til í dag, sigur Per Langgård.

Tjóðskaparsinnaðir um ein háls

–Tað rákið, sum fór gjøgnum Grønlandsku fólkið og mentanina tá, mitt og seinast í sjeytiárunum, snúði seg um at gera alt øvugt í mun til danir. Danir gjørdist tann stóri koloniharrin, teknikkarin sum gekk á bonaðum gólvum í lakkskóm, vann pening og bygdi stórar gráar betongbyggingar.

Hetta sást týðuligt aftur í øllum tí, sum bleiv skrivað á grønlandskum, tað veri seg í yrkingum, sangum og bókum, sigur hann.

–Í staðin bleiv alt tað, sum er ímyndin av Grønlandi framdrigði í bókmentunum og yrkingunum: kajakkini, spiktrumman, grønlandska søgan, náttúran, vistfrøðin og annað, sum danir ikki høvdu og ikki dugdu líka væl sum grønlandarar.

–Tjóðskaparkenslan vaks, og tað bleiv bukað inn í høvðini á øllum, at tey eru grønlandarar – vit grønlandarar.

Broyttist í 80'unum

Ikki fyrr enn mitt í áttatiárunum byrjar nakað nýtt at

koma fram. Tá broyttist tað kollektiva „vit grønlandarar“ til „eg menniskja“ í listini og bókmentum. Hetta er eitt stórt lop og eitt heilt annað mentanarmynstur, sigur Per Langgård.

–Men tann broytingin kundi ikki koma áðrenn. Tað var neyðugt hjá grønlandarunum at sannføra seg sjálfvar um, at teirra land og mentan hevði nakað serstakt og hevði nakað at týða. Ikki fyrr enn tað var gjørt, kundu teir taka eitt stig víðari og opna seg fyri tí, sum var fremmant. Tá hevði grønlandska mentanin vunnið, og tað var ikki neyðugt at byrgja seg inni longur.

–Tað er jú tápuligt at spilla kreftir uppá at bróta hurðar, sum standa opnar, sigur hann.

Per Langgård heldur, at tað serliga var um hetta mundið, seinast í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum, at tey ungu byrjaðu at broyta hugburð. Tá byrjaðu tey at siga nei til tað, sum var grønlandskt, og tey vildu sleppa at royna nakað nýtt, nakað fremmant.

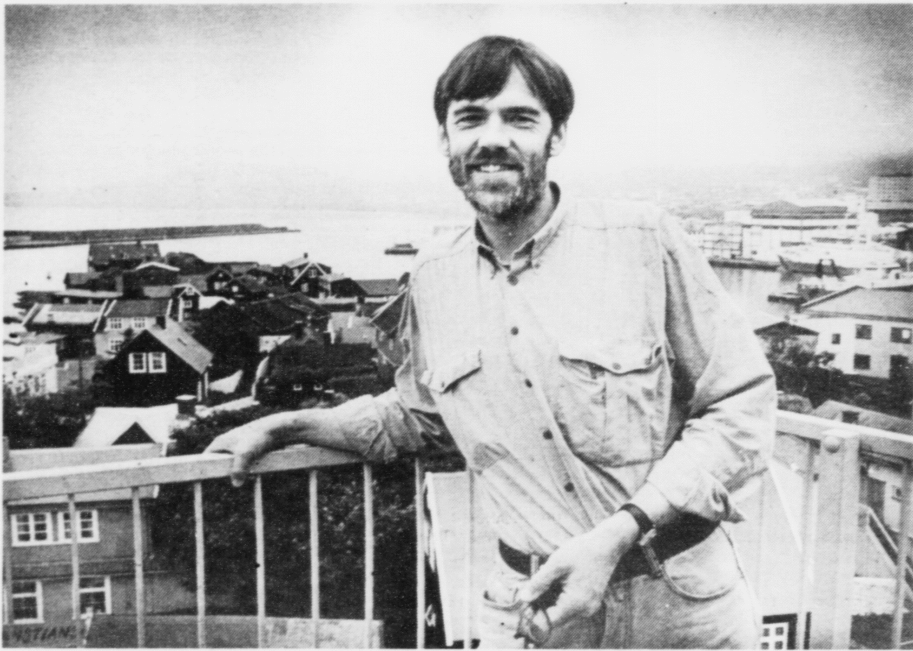
Sum eitt dømi greiður hann frá, at har kajakkinn áður var nærmast ein halgi-lutur, kundi onkur ungur málari finna uppá at tekna karikatur og gera gjóldur burtúr henni. Ella kundi onkur finna uppá, at blandandi fremmandir lutir sum kanariefuglar og oyðimarkarsand saman við kajakkini í somu mynd, og tað heldur Per vera eitt sunnt tekin.

Vandin er at opna ov nógv

Nú hevur mentanin opna seg ógvuliga nógv yvirfyri umheiminum, og tað er sjálvandi ein vandi í tí, nevniliga at tann fremmandi mentanin yvirtekur og kvalir ta grønlandsku. Men hesin vandin er altíð til staðar og má bara vera har. Tað ræður um at finna javnvágina millum tað, sum er grønlandskt og tað, sum er fremmant.

–Og hesa javnvágina hava nógv av teimum ungu, eg siggi á skúlanum í Nuuk, funnið.

–Tey duga at rógva á internetinum, lurtu eftir Mozart og siggja fremmandar filmir og tosað um tað aftaná á grønlandskum, og nýta tað saman við teirra egna grønlandsku mentan. Sostatt er alt hetta fremmandi á ein ella annan hátt blivið ein partur av grønlandsku ment-

Per Langgård hevur búið í Grønlandi í nógv ár og hann hevur havt møguleika fyri at fylgja menningini í landinum við „øðrum eygum“. –Og nógv er hent seinastu tjúgu árin á mentanarlaga og samfelagsliga økinum, sigur hann. Mynd: Kalmar Lindenskov

anamynstrinum.

Elítan

Per Langgård undirstrikar tó, at meginparturin av teimum ungu fólkinum, hann tosar um, eru tey, ið ganga á lærda háskúlanum, og eru sostatt elítan. Tey eru lærð og hava eina góða útbúgving.

–Hesi fólkin fara at klára seg betri og betri, men tað eru nógv, sum fara at klára seg verri og verri. Tað eru tey, sum ikki vildu fylgja við, tá ið øll onnur høvdu fingið nokk av tjóðskaparrákinum. Tey byrgdu seg inni við hugmyndini av kajakkini og spiktrummunni, og eru nú fangaði í sínari egna tjóðskaparkenslu.

Duga ikki danskt

Tað, sum Per Langgård ger mest burtúr á lærda háskúlanum í Nuuk, er granskning við tvímæltum børnum, tað vil siga tey sum tosað bæði danskt og grønlandskt.

Hann sigur, at tað er ein ógilig stórir partur av børnunum í 15 ára aldri, sum einans duga at tosað grønlandskt og als ikki danskt. Tað kemur av tí, at foreldrar verja blivu hangandi í tjóðskaparrákinum og

ávirkaðu børnini til at halda, at alt danskt er ringt.

Børnini hoyra sostatt ikki eitt orð av danskum tey fyrstu seks-sjey árin av lívi sínum og kanska longur, og tá sigur tað seg sjálvt, at tey ikki fara at klára seg líka gótt sum tey, ið valdu at opna seg fyri tí fremmandi.

Serliga á bygð

Per Langgård sigur, at hetta serliga er ein stórir trupulleiki á teimum smáu plássunum og byggunum, sum liggja langt burturi frá Nuuk ella einum øðrum býi.

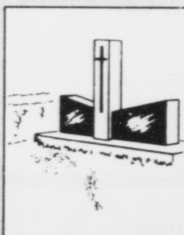
Hann gevur eisini júst hesum stóran part av skuldini fyri, at trupulleikarnir við rúðrekkamisnýtslu, harðskapi, blóðskemd og brotsverkum eru so stórir nógvastaðni. Hann sigur, at tað er eitt tekin upp á máttloysi yvir ikki at vera góður nokk.

–Nútiðarsamfelagið hevur nakrar innbygdar „konfliktur“. Tað er ringt at fylgja við í streyminum, tí størri og størri krøv verða sett til hih einstaka, men tað er hvarðna verri at vera uttanfyri, sigur hann.

–Vit kunnu tó fegnast um, at vit eru komin so langt, sum vit eru, og at fólk og politikkarar gerast alt meiri greið yvir hvussu týðningar-

mikið tað er, at vit læra helst trý ella fyra, sigur Per okkara børn tvey mál og Langgård lektari.

GRAVSTEINAR & KANTSTEINAR

GRAVSTEINAR
frá kr. 4.200,-
KANTSTEINAR
frá kr. 550,-/m
SÍÐUR w/SKOYTI
frá kr. 800,-/m

Vit senda príslista við litmyndum

Siggið framsýning okkara í Runavík
og í R. C. Effersøsgøtu 19 í Havn.
Ringið og avtalið tíð

DANSTEIN

Runavík - Tórshavn
Tlf. 47512 - 18323 - 88050 - 84512
☆ Svarar eisini eftir arbeiðstíð ☆